

بررسی و مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای و ارتباط آن با ویژگی‌های جمعیت شناختی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز

پرستو پارسایی محمدی: عضو هیأت علمی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

فریدون آزاده: عضو هیأت علمی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

علیرضا حاجی یخچالی: عضو هیأت علمی، گروه روانشناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

طیبه فتاحی*: دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

چکیده: کتابخانه‌های دانشگاهی به عنوان پایه اصلی پژوهش و آموزش در دانشگاه‌ها محسوب می‌شوند. اضطراب کتابخانه‌ای یکی از عواملی است که می‌تواند مانع بهره‌گیری دانشجویان از دانش موجود در کتابخانه‌ها شود. پژوهش حاضر به منظور بررسی و مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز و رابطه آن با متغیرهای جمعیت شناختی انجام شده است. پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه‌ی آماری پژوهش را کلیه‌ی دانشجویان مشغول به تحصیل در سال ۱۳۹۴ در دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز به تعداد ۷۳۹۰ نفر تشکیل داده‌اند. حجم نمونه در این پژوهش با استفاده از جدول کرجسی-مورگان و به روش طبقه‌ای نسبی، ۳۶۶ نفر برآورد گردید. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ی مشتمل بر اطلاعات جمعیت شناختی و مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای با ستیک بوده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی انجام شد. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد که میانگین کل نمره اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان مورد مطالعه ۲/۶۴ بوده که از سطح متوسط اضطراب پایین‌تر بوده است. ۸۱/۴٪ از دانشجویان مورد مطالعه دارای سطح متوسط و پایین اضطراب بودند. بیشترین سطح اضطراب در میان مؤلفه‌ها مربوط به عوامل مکانیکی بوده است. بین سن و اضطراب کتابخانه‌ای رابطه معکوس و معنی‌داری مشاهده شد. همچنین بین متغیرهای جنسیت، مقطع تحصیلی، دانشکده محل تحصیل و تعداد دفعه‌های استفاده از کتابخانه با اضطراب کتابخانه‌ای تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد.

واژگان کلیدی: اضطراب کتابخانه‌ای، کتابخانه‌های دانشگاهی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز.

***نویسنده‌ی مسؤؤل:** دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

Email: T2fatahi@gmail.com

مقدمه

استفاده‌ی بهینه از کتابخانه‌های دانشگاهی عامل تعیین کننده‌ای است که می‌تواند بر کیفیت آموزش و پژوهش در دانشگاه به نحو شاخصی اثر گذار باشد. استفاده دانشجویان از کتابخانه‌های دانشگاهی در صورتی کارآمدی لازم را خواهد داشت که علاوه بر برخورداری کتابخانه از شرایط و امکانات مناسب، آرامش و امنیت ذهنی و روانی دانشجویان در استفاده از کتابخانه نیز در بیشترین حد ممکن تأمین شده باشد. امروزه روش‌ها و فرآیندهای دستیابی به اطلاعات در کتابخانه‌ها تنوع و پیچیدگی فراوانی یافته و دلایل گوناگونی مانند عدم آشنایی کافی دانشجویان با شیوه‌ها و ابزارهای جدید فناوری اطلاعات، طرز تلقی فردی دانشجویان و عدم اطلاع از کمک‌های بالقوه کتابداران، در دستیابی به اطلاعات می‌تواند استفاده از کتابخانه را برای دانشجویان به تجربه‌ای ناخوشایند و توأم با اضطراب تبدیل نماید. کتابخانه‌های دانشگاهی در عین حال که برای برخی از دانشجویان محل امنی برای تحقیق و مطالعه به شمار می‌روند، برای برخی دیگر، منشأ ایجاد زمینه‌های اضطراب می‌باشند، که این امر ممکن است استفاده موفقیت آمیز آن‌ها از کتابخانه را به نحوی نامطلوب تحت تأثیر قرار دهد (حریری و همکاران، ۲۰۱۰). اضطراب، بیانگر حالت هیجانی نامطلوبی است که محصول کشمکش‌های روانی افراد می‌باشد و مشخصه بارز آن، ترس و بیم از وقوع حوادث آینده است (رفیعی مقدم و همکاران، ۲۰۱۲) و همواره مانعی روانشناختی برای بسیاری از کاربران کتابخانه‌ها بوده و موجب عوارض گوناگون شناختی، عاطفی، رفتاری و کاهش کیفیت عملکرد در آنها شده است (کلیولند، ۲۰۰۴). اضطراب کتابخانه‌ای را می‌توان ترس و اضطراب هنگام استفاده یا آماده شدن جهت استفاده و یا حتی هنگام تفکر استفاده از کتابخانه، تعریف نمود (جیائو و همکاران، ۱۹۹۷). این مفهوم اولین بار از سوی ملون (Mellon) در قالب یک نظریه مطرح شد. بر اساس نظریه وی، هنگامی که یک دانشجوی جدید با هدف جمع‌آوری اطلاعات جهت انجام پژوهش خود به کتابخانه مراجعه می‌کند، به نحوی دچار اضطراب می‌شود که قادر نیست به صورت

منطقی و مؤثر، بر این مشکل غلبه کرده و به انجام پژوهش کتابخانه‌ای بپردازد (عرفان منش و همکاران، ۲۰۱۲). باستیک (Bostick) عوامل اضطراب‌زا در کتابخانه را به پنج گروه کلی تقسیم بندی می‌کند که شامل عوامل ناشی از تعامل با کتابداران، عوامل احساسی، عدم احساس راحتی در کتابخانه، فقدان مهارت‌های کتابخانه‌ای و عوامل مکانیکی می‌باشند (عرفان منش و همکاران، ۲۰۱۱). جوکار و همکاران (۲۰۰۸) در بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز دریافتند که میانگین کلی اضطراب در نمونه مورد پژوهش در حد متوسط بود، اما میانگین اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان کتابداری از سایر دانشجویان بالاتر بود. آنها نگرش منفی و ناراضی خاصی را نسبت به کتابخانه و کتابداران ابراز نمودند، به این دلیل که وظایف، مسؤلیت‌ها و اخلاق حرفه‌ای مربوط به یک کتابدار که آن‌ها در دوره تحصیل خود مطالعه نموده و فراگرفته بودند و شرایطی را که محیط یک کتابخانه باید داشته باشد؛ در کتابخانه خود مشاهده نمی‌کردند. عرفان منش و همکاران (۲۰۱۳) پژوهشی را با هدف بررسی همبستگی میان ویژگی‌های زمینه‌ای مانند جنسیت، رشته و ترم تحصیلی و میزان اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز انجام دادند. یافته‌های پژوهش مذکور نشان داد که ۷۹٪ از پاسخگویان، سطوح متوسط و بالای اضطراب را تجربه کرده بودند. رفیعی مقدم و همکاران (۲۰۱۲) دریافتند که اضطراب کتابخانه‌ای زنان از مردان بیشتر است، ولی از نظر سنی و سطوح آشنایی با رایانه، اضطراب آن‌ها تقریباً یکسان بود. نتایج این پژوهش همچنین نشان داد که مقطع تحصیلی، تأثیری بر اضطراب نداشته است و اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در سطح متوسط بوده است. یافته‌های پژوهش سید حسینی (۲۰۱۲) در بررسی رابطه بین هوش هیجانی و اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان نشان داد که دانشجویان از اضطراب کتابخانه‌ای پایین‌تر از سطح متوسط برخوردار هستند و این اضطراب فقط در مؤلفه عوامل مکانیکی بالاتر از سطح متوسط قرار داشت. همچنین بین هوش هیجانی و اضطراب

کتابخانه‌ای دانشجویان رابطه معکوس و معنی‌داری وجود داشت. پاکباز (۲۰۱۳) در طی پژوهشی بیان کرد که مقطع تحصیلی و تعداد دفعه‌های استفاده از کتابخانه از جمله متغیرهایی هستند که بر روی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تأثیر دارند.

جیائو و همکاران (۲۰۰۱)، در پژوهشی عوام‌محلی، عدم احساس راحتی در کتابخانه و عوامل مکانیکی را به عنوان مهم‌ترین عوامل اضطراب‌زا در دانشجویان مورد بررسی، معرفی کردند. کولینز و همکاران (۲۰۰۴) دریافتند که اضطراب ناشی از عوامل احساسی، اضطراب بالاتری را نسبت به عوامل دیگر (راحتی با کتابخانه، دانش در باره کتابخانه و کارکنان) برای کاربران ایجاد می‌کرد. همچنین سطح اضطراب مربوط به عوامل مکانیکی، به طور معنی‌داری بالاتر از اضطراب مربوط به دانش کتابخانه و کارکنان بود. پایین‌ترین سطح اضطراب نیز مربوط به عامل دانش کتابخانه‌ای بوده است. یافته‌های پژوهش‌لی در سال ۲۰۱۱ نیز نشان داد که برخلاف این که همه دانشجویان به نقش با اهمیت کتابخانه در موفقیتشان اذعان داشتند، اما به دلیل اضطراب کتابخانه‌ای که در برخی از دانشجویان مشاهده شد، استفاده از کتابخانه برای این افراد محدودیت پیدا کرده بود. افرادی که دارای اضطراب کتابخانه‌ای بودند، جز در موارد خاص، به کتابخانه مراجعه نمی‌کردند.

بنابراین با بررسی پیشینه‌های فوق به نظر می‌رسد که در برخی مواقع حضور در محیط‌های علمی و آموزشی، برای برخی از دانشجویان، با تجربه کردن سطوح گوناگونی از اضطراب همراه است که به اضطراب‌های آکادمیک معروف هستند. از جمله مهم‌ترین اضطراب‌ها در محیط‌های دانشگاهی می‌توان به اضطراب رایانه‌ای، اضطراب اینترنتی، اضطراب کتابخانه‌ای، اضطراب اطلاع‌یابی، اضطراب پژوهش، اضطراب ریاضی و آمار و اضطراب امتحان اشاره کرد. در این میان، اضطراب کتابخانه‌ای یکی از مهم‌ترین و شایع‌ترین اضطراب‌ها در محیط‌های علمی است (عرفان‌منش و همکاران، ۲۰۱۱). کاربرانی که اضطراب کتابخانه‌ای دارند، هنگام انجام مراحل مختلف جست و جوی اطلاعات، واکنش‌های

مداخله‌ای بیشتری را تجربه می‌کنند و همین‌طور، تمایل دارند که انرژی و تمرکز کمتری را معطوف به کار خود کنند، که این امر می‌تواند بر یادگیری کاربران تأثیرگذار باشد (ملون، ۱۹۸۶). همچنین از بررسی پیشینه‌های تحقیق در این زمینه چنین استنباط می‌شود که برخی از ویژگی‌های جمعیت شناختی در اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تأثیر دارند. از سوی دیگر، هر ساله کتابخانه‌های دانشگاهی بودجه هنگفتی را صرف خرید انواع منابع اطلاعاتی می‌کنند و انتظار می‌رود که صرف چنین بودجه‌ای، باید با هدف استفاده بهینه دانشجویان از این منابع باشد. در این میان، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز که یکی از قدیمی‌ترین و مهم‌ترین دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور و از دانشگاه‌های تیپ ۱ کشور است، نیز همچون دیگر دانشگاه‌های بزرگ کشور، بودجه عظیمی را صرف خرید انواع منابع اطلاعاتی مورد نیاز محققان، اعضای هیأت علمی و دانشجویان می‌کند و امید دارد که این منابع به بهترین نحو در جهت رفع نیاز اطلاعاتی کاربران مورد استفاده قرار گیرد. بنابراین وجود اضطراب کتابخانه‌ای احتمالی در میان کاربران کتابخانه‌های این دانشگاه، یکی از عواملی است که می‌تواند مانع از بهره‌گیری بهینه از این منابع باشد. لذا پژوهش حاضر به دنبال بررسی مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان و بررسی رابطه‌ی اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان با ویژگی‌های جمعیت شناختی آن‌ها در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز می‌باشد؛ و این که آیا کاهش یا افزایش سطح اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز با ویژگی‌های جمعیت شناختی آن‌ها رابطه دارد؟ را مورد بررسی قرار می‌دهد، به امید آن که نتایج حاصل از این تحقیق بتواند منجر به اقداماتی در جهت بهبود و کاهش سطح اضطراب کتابخانه‌ای احتمالی دانشجویان شود و بتوان بر پایه‌ی نتایج این پژوهش، راهکارهایی در جهت بالابردن کمیت و کیفیت استفاده از منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌های مذکور ارائه داد.

مواد و روش ها

پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی است که به شیوه‌ی پیمایشی و مقطعی در سال ۱۳۹۴ انجام گرفت. جامعه‌ی آماری پژوهش را کلیه‌ی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز به تعداد ۷۳۹۰ نفر تشکیل داده است. از آنجایی که طبقات تشکیل دهنده‌ی دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز از لحاظ تعداد و مقطع تحصیلی برابر نبود، از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی استفاده شده است. از این تعداد، نمونه‌ای به روش طبقه‌ای نسبی بر اساس دانشکده و مقطع تحصیلی با استفاده از جدول کرجسی-مورگان به تعداد ۳۶۶ نفر انتخاب شد. (عرفان‌منش و همکاران ۲۰۱۳، خسروی و همکاران ۲۰۱۲ و آبیاری و همکاران ۲۰۱۳). جمع‌آوری اطلاعات نیز با استفاده از پرسش‌نامه اضطراب کتابخانه‌ای باستیک برگرفته از کار (سید حسینی ۲۰۱۲) انجام شد، همچنین اطلاعاتی در مورد سن، جنسیت، مقطع تحصیلی، دانشکده محل تحصیل و تعداد دفعات استفاده از کتابخانه در ماه از دانشجویان پرسیده شد. برای امتیازدهی گویه‌ها از طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای استفاده شد. عوامل اضطراب‌زا به پنج گروه عوامل ناشی از تعامل با کتابداران، عوامل احساسی، عدم احساس راحتی در کتابخانه، فقدان مهارت‌های کتابخانه‌ای و عوامل مکانیکی تقسیم‌بندی شدند (عرفان‌منش و همکاران ۲۰۱۱) و میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در سه گروه (پایین، متوسط و بالا) سطح‌بندی شد (سید حسینی ۲۰۱۲). برای سنجش روایی صوری از راهنمایی‌های متخصصان استفاده شد و روایی آن مورد تأیید قرار گرفت و برای سنجش پایایی، آلفای کرونباخ به کار گرفته شد، که مقدار آن ۰/۸۸۸ به دست آمد.

تجزیه و تحلیل داده‌های آماری این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS، در دو سطح توصیفی و استنباطی صورت گرفت. در سطح آمار توصیفی از

فراوانی، درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون‌های t-test دو نمونه‌ای مستقل، ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن، آنالیز واریانس یک طرفه (آنوا) و رگرسیون خطی استفاده شده است.

یافته ها

در مجموع ۳۶۶ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این پژوهش بیشترین و کمترین سن افراد شرکت کننده، به ترتیب ۴۹ و ۱۹ سال بوده است. میانگین سنی شرکت کنندگان در پژوهش ۲۴/۲۵ سال (با انحراف معیار ۵/۳۹) بوده است که از این تعداد ۲۱۲ نفر (۵۷/۹٪) زن و ۱۵۴ نفر (۴۲/۱٪) مرد بوده‌اند. کمترین تعداد مربوط به دانش‌کده توانبخشی با ۲۸ نفر (۷/۷٪) و بیشترین تعداد مربوط به دانشکده پزشکی با ۱۲۴ نفر (۳۳/۹٪) بوده است. از نظر مقطع تحصیلی، بیشترین تعداد شرکت کنندگان با ۱۴۰ نفر (۳۸/۳٪) در مقطع دکترای حرفه‌ای و کمترین تعداد شرکت کنندگان با ۱۵ نفر (۴/۱٪) در مقطع دکترای تخصصی مشغول به تحصیل بوده‌اند. همچنین تعداد شرکت کنندگان در مقطع کارشناسی، ۱۳۰ نفر (۳۵/۵٪)، در مقطع کارشناسی ارشد ۵۵ نفر (۱۵٪) و در مقطع دستیاری تخصصی ۲۶ نفر (۷/۱٪) بوده است. میانگین دفعه‌های استفاده از کتابخانه (به صورت حضوری و از راه دور)، ۵ بار با انحراف معیار ۵/۵۰۲ بوده است. بیشترین و کمترین میانگین تعداد دفعه‌های استفاده از کتابخانه به ترتیب در دانشجویان مقطع دکترای تخصصی و کارشناسی ۸/۳۳ و ۳/۸۵ بوده است. به منظور تعیین سطح اضطراب در میان دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، از فراوانی و درصد فراوانی استفاده شده است. ۴۰/۷٪ از شرکت کنندگان (۱۴۹ نفر) دارای سطح اضطراب پایین، ۴۰/۷٪ از شرکت کنندگان (۱۴۹ نفر) دارای سطح اضطراب متوسط و ۱۸/۶٪ از شرکت کنندگان (۶۸ نفر) دارای سطح اضطراب بالا بودند.

اضطراب در مؤلفه عوامل مکانیکی با میانگین ۳/۱۶ (و با انحراف معیار ۰/۹۷) می‌باشد و کمترین سطح اضطراب در مؤلفه فقدان مهارت‌های کتابخانه‌ای با میانگین ۲/۰۱ (و با انحراف معیار ۰/۶۷) مشاهده شد.

جهت بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن، از میانگین، انحراف معیار، بیشترین و کمترین استفاده شده است. همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود نمره کل اضطراب ۲/۶۴ بوده است که از حد متوسط کمتر می‌باشد. بیشترین سطح

جدول ۱. نتایج توصیفی میزان اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن

عامل	میانگین	انحراف معیار	بیشترین	کمترین
تعامل با کتابداران	۲/۵۲	۰/۶۶	۴/۲۵	۱/۰۰
عوامل عاطفی	۲/۸۹	۰/۵۷	۴/۴۰	۱/۰۰
عدم احساس راحتی در کتابخانه	۲/۶۳	۰/۵۴	۴/۰۰	۱/۰۰
فقدان مهارت‌های کتابخانه‌ای	۲/۰۱	۰/۶۷	۴/۶۷	۱/۰۰
عوامل مکانیکی	۳/۱۶	۰/۹۷	۵/۰۰	۱/۰۰
اضطراب کتابخانه‌ای	۲/۶۴	۰/۵۰	۴/۰۳	۱/۱۵

ارتباط دارد که این رابطه معکوس و معنی‌دار بوده است؛ چون مقدار p -value کمتر از ۰/۰۵ بوده است. برای تعیین تأثیر سن بر اضطراب کتابخانه‌ای، از آزمون رگرسیون خطی استفاده شد.

به منظور تعیین رابطه بین سن و اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

بر اساس یافته‌های جدول ۲، متغیر سن با اضطراب کتابخانه‌ای و همه مؤلفه‌های آن همبستگی مثبت دارد.

جدول ۲. نتایج همبستگی بین سن و اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن

شاخص آماری	اضطراب کتابخانه‌ای	تعامل با کتابداران	عوامل عاطفی	عدم احساس راحتی در کتابخانه	فقدان مهارت‌های کتابخانه‌ای	عوامل مکانیکی
Pearson Correlation	-۰/۱۴۶	-۰/۱۱۶	-۰/۱۳۸	-۰/۱۲۹	-۰/۱۳۰	-۰/۱۳
p-value	۰/۰۰۵	۰/۰۲۶	۰/۰۰۸	۰/۰۱۴	۰/۰۱۳	۰/۸۰۶

استفاده شده است. در رابطه بین دانشکده محل تحصیل و میزان اضطراب کتابخانه‌ای نیز مقدار p -value در آن ۰/۸۴۹ بوده است. هم چنین در تمام مؤلفه‌های اضطراب کتابخانه‌ای مقدار p -value از ۰/۰۵ بیشتر بوده است، در نتیجه تفاوتی وجود ندارد. در مقایسه‌ی اضطراب کتابخانه‌ای در مقاطع تحصیلی نیز، مقدار p -value = ۰/۱۰۲ بوده است. بنابراین در مقاطع تحصیلی تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. در تمام مؤلفه‌های اضطراب کتابخانه‌ای (جز عوامل عاطفی) مقدار p -value از ۰/۰۵ بیشتر بوده است، که در این مؤلفه، میزان اضطراب افراد شاغل به

نتایج رگرسیون بین سن و اضطراب کتابخانه‌ای معنی‌دار بوده است و مقدار p -value از ۰/۰۵ کمتر بوده است. جهت مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن بر حسب جنسیت از آزمون t -test دو نمونه‌ای مستقل استفاده شده است. مقدار p -value در آن ۰/۳۶۷ بوده است. هم چنین در تمام مؤلفه‌های اضطراب کتابخانه‌ای مقدار p -value از ۰/۰۵ بیشتر بوده است، در نتیجه جنسیت با اضطراب کتابخانه‌ای تفاوت معنی‌داری ندارد. به منظور مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن در دانشکده‌ها و مقاطع تحصیلی از آزمون آنالیز واریانس یک طرفه

نتایج حاصل از جدول ۳ نشان می‌دهد که بین اضطراب کتابخانه‌ای و تعداد دفعه‌های استفاده از کتابخانه رابطه معنی‌داری وجود ندارد، چون مقدار p -value از ۰/۰۵ بیشتر بوده است. بین مؤلفه‌ها نیز، فقط با مؤلفه تعامل با کتابداران ارتباط دارد، چون مقدار p -value از ۰/۰۵ کمتر بوده است و این رابطه معکوس و معنی‌دار بوده است.

تحصیل در مقطع کارشناسی از گروه‌های دیگر بیشتر و در مقطع دکترای تخصصی از تمام مقاطع کمتر بوده است.

به منظور تعیین رابطه بین تعداد دفعه‌های استفاده از کتابخانه و اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن از شاخص همبستگی اسپیرمن استفاده شد. نتایج حاصل از این آزمون در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج همبستگی بین دفعه‌های استفاده از کتابخانه و اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن

شاخص آماری	اضطراب کتابخانه-ای	تعامل با کتابداران	عوامل عاطفی	عدم احساس راحتی در کتابخانه	فقدان مهارت‌های کتابخانه‌ای	عوامل مکانیکی
Spearman Correlation	-۰/۰۸۹	-۰/۱۰۸	-۰/۰۶۳	-۰/۰۷۱	۰/۰۸۲	-۰/۰۱۰
p-value	۰/۰۸۸	۰/۰۳۸	۰/۲۳۲	۰/۱۷۷	۰/۱۱۹	۰/۸۴۲

متوسط در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، ناشی از آموزش مهارت‌های کتابخانه‌ای، برخورد مناسب کتابداران با دانشجویان در هنگام استفاده از کتابخانه و همچنین رضایت‌مندی دانشجویان از خدمات کتابخانه‌ها باشد.

در بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای بر حسب مؤلفه‌ها، نتایج این پژوهش نشان داد که میانگین اضطراب در همه مؤلفه‌ها جز عوامل مکانیکی، پایین‌تر از سطح متوسط قرار دارد که این امر با یافته‌های پژوهش حریری و همکاران (۲۰۱۰) تا حدودی همخوانی دارد؛ نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان مورد مطالعه، در کلیه مقیاس‌های فرعی در سطح متوسط قرار دارد، با این تفاوت که در مقیاس فرعی عوامل مکانیکی در طیف بالای حد متوسط قرار می‌گیرد. نتایج پژوهش سید حسینی (۲۰۱۲) نیز نشان داد که در پژوهش وی اضطراب مربوط به عوامل مکانیکی بالاتر از حد متوسط بوده و بالاترین میزان اضطراب را به خود اختصاص داده بود، در حالی که پایین‌ترین میزان اضطراب مربوط به فقدان مهارت‌های کتابخانه‌ای بوده است که این یافته‌ها با پژوهش حاضر کاملاً مطابقت دارد. نتایج پژوهش آبیاری (۲۰۱۱)، جوکار و همکاران (۲۰۰۸) نیز نشان دادند که اضطراب این مقیاس بالاتر از حد متوسط بوده است. در برخی

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز نشان داد که اکثریت شرکت‌کنندگان در پژوهش (۸۱/۴٪) دارای سطح اضطراب متوسط و پایین‌تر از حد متوسط بوده‌اند. این امر با یافته‌های پژوهش سید حسینی (۲۰۱۲) تا حدودی همخوانی دارد، زیرا یافته‌های حاصل از آن پژوهش نیز نشان داد که دانشجویان دارای سطح متوسطی از اضطراب هنگام استفاده از کتابخانه هستند. نتایج پژوهش آبیاری (۲۰۱۱) نیز با یافته‌های حاصل از این پژوهش تا حدودی مطابقت دارد؛ نتایج پژوهش وی نشان داد که میانگین سطح اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان، از سطح متوسط کمتر می‌باشد. از دیگر پژوهش‌های انجام شده در این حوزه می‌توان به یافته‌های پژوهش رفیعی مقدم و همکاران (۲۰۱۲) اشاره داشت که بیان کرد میزان شیوع اضطراب کتابخانه‌ای در اکثریت دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال در حد متوسط بوده است. همچنین پژوهش حریری و همکاران (۲۰۱۰) در دانشگاه علوم پزشکی ایران نشان داد که میزان اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان مورد بررسی در سطح متوسط قرار دارد. بنابراین احتمال دارد میزان اضطراب در سطح پایین و

تفاوت معنی داری را بین جنسیت و اضطراب کتابخانه‌ای نشان نداد؛ اما نتایج پژوهش‌های رفیعی مقدم و همکاران (۲۰۱۲) و آبیاری (۲۰۱۱) نشان داد که بین اضطراب کتابخانه‌ای در زنان و مردان تفاوت معنی داری وجود دارد و زنان بیشتر از مردان دچار اضطراب هستند و از طرفی در پژوهش عرفان منش و همکاران (۲۰۱۳) دانشجویان مرد سطوح بالاتری از اضطراب کتابخانه‌ای را در مقایسه با دانشجویان زن تجربه کرده بودند.

نتایج حاصل از مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای بر حسب دانشکده محل تحصیل، نشان داد که بین میانگین اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن در دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، تفاوت معنی داری وجود ندارد و میزان اضطراب کتابخانه‌ای در همه دانشکده‌ها پایین‌تر از حد متوسط بوده است. حال آن که یافته‌های پژوهش رفیعی مقدم و همکاران (۲۰۱۲) و سید حسینی (۲۰۱۲) نشان دادند که میانگین اضطراب کتابخانه‌ای در دانشکده‌ها تفاوت دارد. هم‌چنین نتایج حاصل از این پژوهش در مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای بر حسب مقطع تحصیلی، نشان داد که بین میانگین اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن جز عوامل عاطفی، در میان مقاطع تحصیلی مختلف، تفاوت معنی داری ندارد. در مؤلفه عوامل عاطفی میزان اضطراب در دانشجویان کارشناسی از تمام مقاطع بیشتر و در دانشجویان مقطع دکتری تخصصی از تمام مقاطع کمتر است. میزان بالای اضطراب در دانشجویان کارشناسی در این مؤلفه می‌تواند به دلیل عدم توانایی آن‌ها در هنگام استفاده از کتابخانه و یا ترس از محیط کتابخانه باشد و میزان کم آن در دانشجویان دکتری تخصصی می‌تواند به دلیل مراجعه‌های زیاد و مکرر و هم‌چنین تجربه بیشتر در استفاده از کتابخانه باشد. یافته‌های این پژوهش با پژوهش رفیعی مقدم و همکاران (۲۰۱۲) و حریری و همکاران (۲۰۱۰) مطابقت دارد و با پژوهش‌های جوکار و همکاران (۲۰۰۸)، آبیاری و همکاران (۲۰۱۳) و پاکباز (۲۰۱۳) مطابقت ندارد؛ زیرا یافته‌های این پژوهش‌ها نشان دادند که بین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان مقاطع تحصیلی مختلف تفاوت معنی داری بوده است.

پژوهش‌های خارجی نیز نتایجی تقریباً مشابه با پژوهش حاضر به دست آمده است. پژوهش جیائو و همکاران (۱۹۹۷) نشان داد که استفاده از تجهیزات کتابخانه‌ای برای بعضی از دانشجویان اضطراب زیادی ایجاد می‌کند. همین پژوهشگران در سال‌های ۱۹۹۹ و ۲۰۰۱ نیز طی پژوهش‌های جداگانه‌ای، عوامل مکانیکی را به عنوان عامل بروز سطح بالای اضطراب کتابخانه‌ای شناسایی کردند. می‌توان گفت که اضطراب بالاتر از حد متوسط در عوامل مکانیکی ممک است ناشی از فقدان مهارت‌های لازم کاربران جهت استفاده از تجهیزات و دستگاه‌ها باشد که کتابداران می‌توانند در کتابخانه‌ها با آموزش کاربران و یا نصب دستورالعمل استفاده از تجهیزات و دستگاه‌ها در کنار آن‌ها و قرار دادن در معرض دید کاربران، میزان اضطراب ناشی از این عامل را کاهش دهند. هم‌چنین در مؤلفه فقدان مهارت‌های کتابخانه‌ای که دانشجویان کمترین اضطراب را از خود نشان داده‌اند، می‌توان گفت که دانشجویان این دانشگاه از دانش کتابخانه‌ای و مهارت‌های اطلاع‌یابی خوبی برخوردارند. نتایج حاصل از بررسی رابطه بین خصوصیات جمعیت شناختی با اضطراب کتابخانه‌ای نشان داد که بین متغیر سن با اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن جز عوامل مکانیکی، رابطه‌ای معکوس و معنی دار وجود دارد. یعنی با افزایش سن، میزان اضطراب کتابخانه‌ای کاهش پیدا می‌کند و انتظار داریم به ازای یک سال افزایش سن، میزان اضطراب کتابخانه‌ای ۰/۱۴۶ کاهش یابد. نتایج پژوهش خدیوی (۲۰۰۷) نشان داد که بین اضطراب کتابخانه‌ای و سن رابطه معنی داری وجود دارد که با یافته‌های این پژوهش همسو است. اما در عین حال، با یافته‌های پژوهش رفیعی مقدم و همکاران (۲۰۱۲) ناهمسو است، زیرا یافته‌های پژوهش آن‌ها نشان داد که سن تأثیری بر اضطراب کتابخانه‌ای ندارد.

نتایج حاصل از مقایسه‌ی اضطراب کتابخانه‌ای بر حسب جنسیت نشان داد که بین میانگین اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن در زنان و مردان تفاوت معنی داری وجود ندارد. یافته‌های پژوهش‌های خدیوی (۲۰۰۷)، جوکار و همکاران (۲۰۰۸)، سید حسینی (۲۰۰۴)، مچ و همکاران (۱۹۹۵) و انور (۲۰۰۴) نیز

Anwar MA, Noriah, M, Charlene, L 2004,. Use of Bostick's Library Anxiety Scale on of Bostick's Library Anxiety Scale on Undergraduate Biological Sciences Students of Kuwait University, *Library & Information Science Research*, Vol.26, No.2, Pp.266-283.

Cleveland, A 2004, Library anxiety: A decade of empirical research, *Library Review*, Vol.53, No.3, Pp.177-185.

Collins, K, Veal, R 2004, Off-campus adult learners' levels of library anxiety as a predictor of attitudes toward the Internet, *Library & Information Science Research*, Vol.26, No.1, Pp.5-14.

Erfan-manesh, MA, Basirian Jahromi, R 2012, Study the effect of training for Library skill and Library Tours on Library Anxiety among students, *Quarterly Journal of Epistemology*, Vol.2, No.7, Pp.39-52. [In Persian]

Erfan-manesh, MA, Didehgah, F 2011, Library anxiety, Challenge for the effective use of library services, *General Book of the month (Information, Communication and Knowledge)*, Vol.14, No.6, Pp.43-54. [In Persian]

Erfan-manesh, MA, Didehgah, F, Mohammadi, M 2013, Library Anxiety among Students of the faculty of Education and Psychology Based on their Contextual Characteristics, *Journal of National Studies on Librarianship and Information Organization*, Vol.24, No.4, Pp.42-61. [In Persian]

Hariri, N, Nemati Lafmjani, S 2010, Library anxiety among students Case study: Faculty of Rehabilitation Sciences, Iran University of Medical Sciences, *Quarterly Journal of Epistemology*, Vol.2, No.7, Pp.39-52. [In Persian]

Jiao, QG, Onwuegbuzie, AJ, Daley, CE 1997, Factors Associated with Library Anxiety, *Annual American Educational Research Association Conference*, March 24-8, Chicago.

Jiao QG, Onwuegbuzie AJ 2001, Sources of Library Anxiety among International

نتایج حاصل از این پژوهش در بررسی رابطه بین تعداد دفعه‌های استفاده از کتابخانه با اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان نشان داد که بین تعداد دفعه‌های استفاده از کتابخانه و اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن رابطه معنی‌داری وجود ندارد جز در مؤلفه تعامل با کتابداران که رابطه معکوس و معنی‌داری وجود دارد که این امر با یافته‌های پژوهش پاکباز (۲۰۱۳)، جز در مؤلفه تعامل با کتابداران، همخوانی ندارد. نتایج پژوهش وی نشان داد که تعداد دفعه‌های استفاده از کتابخانه روی کاهش میزان اضطراب کتابخانه‌ای تأثیر دارد. در پژوهش‌های خارج از کشور نیز می‌توان به پژوهش میچ و همکاران (۱۹۹۵) اشاره کرد که یافته‌های پژوهش آن‌ها نشان داد که بسامد استفاده از کتابخانه، عامل مؤثری در بروز اضطراب کتابخانه‌ای نمی‌باشد که با نتایج حاصل از این پژوهش مطابقت دارد. بنابراین بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش انتظار داریم که با افزایش تعداد دفعات مراجعه به کتابخانه، میزان اضطراب ناشی از تعامل با کتابداران کاهش یابد.

نتایج ارایه شده در این پژوهش، حاصل از پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی به شماره طرح تحقیقاتی U-94092، اجرا شده در دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز می‌باشد.

References

Abyari, A 2011, A Survey on the relationship between information literacy and library anxiety in postgraduate students in Shahid Chamran University and the relationship between these concepts and demographic and academic variables, *[Master's dissertation]*, Shahid Chamran University of Ahvaz. [In Persian]

Abyari, A, Bigdeli, Z 2013, Investigating the Relationship Between Information Literacy and Library Anxiety in the Graduate Students at Shahid Chamran University of Ahvaz, *Journal of Studies in Library and Information Science*, Vol.5, No.11, Pp.17-36. [In Persian]

Exploratory Study, *Conference Proceedings, ACRL 7th National Conference Pittsburgh, Pennsylvania*, March 29 – April 1.

Mellon CA 1986, Library Anxiety: A grounded theory and its development, *College and Research Libraries*, Vol.47, No.2, Pp.160-165.

Pakbaz, E 2013, Evaluation of library anxiety graduate students of Shahid Chamran University of Ahvaz using multi-dimensional scaling library anxiety van Kempten, [*Master's dissertation*], Shahid Chamran University of Ahvaz. [In Persian]

Rafiei Moghadam, F, Jaefari Mofrad Taheri, A , 2012, Evaluation of library anxiety Islamic Azad University, North Tehran Branch entrance 89-90 years, , *Quarterly Journal of Epistemology*, Vol.5, No.16, Pp.61-71. [In Persian]

Seyyed Hosseini, Sh 2012, Study on the Relation of Emotional Intelligence with Library Anxiety among Students of Bushehr University of Medical Science and Persian Gulf University [*Master's dissertation*]. Bushehr University of Medical Science, Bushehr. [In Persian]

Students, *Urban Library Journal*, Vol.11, No.1, Pp.16-27.

Jowkar, A, Taherian, A 2008, A Survey of the Library Anxiety of the Students of Shiraz University based on Bostick's Library Anxiety Scale, *New Educational Approaches*, Vol.4, No.1, Pp.135-158. [In Persian]

Khadivi, Sh 2007, Anxiety use of library resources and electronic resources at Isfahan University of Medical Sciences and its relationship with some demographic factors, *Journal of Studies in Library and Information Science*, Vol.3, No.3, Pp.17-34. [In Persian]

Khosravi, A, Basirian Jahromi, R, Seyyed Hosseini, Sh, et al 2012, Investigation the Relationship between Emotional Intelligence and Library Anxiety among Students of Bushehr University of Medical Sciences and Persian Gulf University, *Journal of Academic Librarianship and Information Research*, Vol.46, No.2, Pp.31-50. [In Persian]

Lee, S 2011, An Exploratory Case Study of Library Anxiety and Basic Skills English Students in a California Community College District [*PhD Dissertation*], University of California Los Angeles, Westwood.

Mech, T F, Charles I.B 1995, Library Anxiety among College Students: An

Comparative Evaluation of Library Anxiety and its Relationship with Demographic Characteristics of Ahvaz JundiShapur University Of Medical Sciences

Parastoo Parsaei Mohammadi¹

Fereydoon Azadeh²

Alireza Hajiyakhchali³

Tayebe Fattahi^{4*}

¹: Faculty Member, Department of Library and Information Sciences, Paramedical School, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

²: Faculty Member, Department of Library and Information Sciences, Paramedical School, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

³: Faculty Member, Department of Library and Information Sciences, School of Education Sciences and Psychology, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran.

⁴: M.Sc. Student of Library and Information Sciences, Paramedical School, Ahvaz JundiShapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Abstract: Academic libraries are considered as the basis for research and training in universities. Anxiety library is one of the factors that can prevent students from utilizing the knowledge available in libraries. The present study was conducted to evaluate the level of anxiety library and its components in students of Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences and its relationship with demographic variables. This study was a descriptive correlational research and the study population consisted of all 7390 students studying at Ahvaz JundiShapur University of Medical Sciences in 1394. The sample size was estimated in this study using Krejcie & Morgan and Stratified sampling approach, 366 people. The data collection tool was a questionnaire including demographic data and Bostick's Library Anxiety Scale. Data analysis was performed using SPSS software in descriptive and inferential statistics. The results of this study showed that average score library anxiety of the students was the 2.64 which was lower than the average level of anxiety. Moreover, 81.4 percent of students were at middle and low level anxiety. The highest level of anxiety among the components was related to mechanical factors. There was a significant inverse correlation between age and anxiety library. Also significant differences has not been seen between gender, college, grade and frequency of the use of library with anxiety library.

Keywords: Library Anxiety, Academic Libraries, Ahvaz University of Medical Sciences, Students.

***Corresponding author:** M.Sc. Student of Library and Information Sciences, Paramedical School, Ahvaz JundiShapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Email: T2fatahi@gmail.com